

Luigi Pirandello

NII SEE ON

[KUI TEILE

NII NÄIB]

TALLINNA LINNATEATER

Luigi Pirandello

NII SEE ON [KUI TEILE NII NÄIB]

Itaalia keelest tõlkinud Aleksander Kurtna

Lavastaja Adolf Šapiro (Moskva)

Kunstnik Vladimir Anšon

Kostüümikunstnik Kristine Pasternaka (Riaa)

Valguskunstnik Gleb Filštinski (Peterburi)

Muusikaline kujundaja Riina Roose

Etendus on ühes vaatuses.

Esietendus 11. novembril 2006 Taevalaval

Teatri peanäitejuht: Elmo Nüganen

Teatri direktor: Raivo Pöldmaa

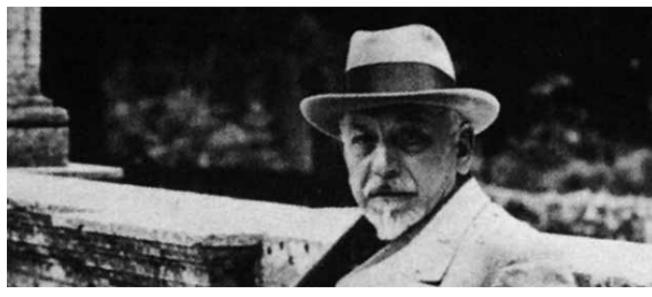
Osades:

Lamberto Laudisi	Roman Baskin (külastisena)
Sinjoora Frola	Anu Lamp
Sinjoor Ponza, tema väimees	Elmo Nüganen või Tõnn Lamp
Etenduse juht ja sinjoora Ponza	Elisabet Tamm
Nõunik Agazzi	Rain Simmul
Sinjoora Amalia, tema naine	Anne Reemann
Dina, nende tütar	Hele Kõre või Ursula Ratasepp või Külli Teetamm
Sinjoora Sirelli	Epp Eespäev
Sinjoor Sirelli	Indrek Sammul
Prefekt	Kalju Orro
Komissar Centuri	Allan Noormets
Sinjoora Cini	Piret Kalda

Etenduse juht: Annika Rohtväli

Vaevalt, et keegi kahtleb Pirandello mõjus kaasaegsele teatrile. Kuid ometi! Teda mängitakse lausa kahetsusväärselt vähe. Vaatamata sellele, et tema näidendite teemad ja ideed ei ole ju oma aktuaalsust kaotanud. Vastupidi - nad on omandanud suuremagi tähenduse. Nad on täis hoiatavaid ettekuulutusi ohtude eest, mis ähvardavad üksikisikut valitseva enamiku poolt. Sedamööda, kuidas inimese elu omandab avaliku iseloomu, muutub ta ise teatraalseks tegelaseks. Mõistagi ei anna need tähelepanekud edasi teksti kogu rikkust, erakordset hulka tõlgendusvõimalusi, mida see lugedes pakub. Millest köneleb näidendi alapealkiri (aga võib-olla see just ongi õige pealkiri?), mille autor on sulgudega eraldanud? Meie ülesanne on need sulud avada. Ja siis saab selgeks: erinevalt oma eelkäijatest euroopa uues dramaturgias ei lase Pirandello oma tegelastel käituda vastavalt psühholoogilise draama reeglitele, mis toetuvad välisele usutavusele. Piirid tegelikkuse ja näilisuse vahel on hägustunud, samamoodi nagu näidendi tegelastel. Aga mis siis, kui tõde ongi mängus? Siis tuleb mängida! Ja mis jäab üle teatril, kui reaalsetest inimestest saavad näitemängutegelased ja elust endast etendus?

Adolf Šapiro [KUI TEILE NII NÄIB]

[Luigi Pirandello]

(kui teile nii näib)

Luigi Pirandello (sündinud 28. juunil 1867 Sitsiilias - surnud 10. detsembril 1936 Roomas) on tuntumaid itaalia näitekirjanikke ja olulisimaid novaatoreid 20. sajandi dramaturgias. 1934. aastal võitis ta Nobeli kirjandusauhinna.

Pirandello kasvas jõuka väävlikaupmehe perekonnas. Nii tema isa- kui emapoolne suguvõsa osalesid itaallaste rahvuslikus vabadusliikumises (*risorgimento*), paraku muutus Garibaldi järgjate idealism peagi kibedaks pettumuseks uue riigi reaalses igapäevaelus. Kujutluste ja reaalsuse vastandlikkuse ning illusioonide purunemise teema on olnud oluliseks aineseks ka Pirandello varases loomingus, muutudes hiljem põhjalikumaks süüvimiseks inimhinge toimimise saladustesse. Lapsepõlves köitsid Luigit vanade teenijate räägitud muinasjutud, noorukina paelus teda aga pigem Verga ja Capuana verism.

Pirandello suhted isaga olid keerulised, sest hoolimata viimase soovist, et poeg omandaks tehnilise hariduse ja jätkaks perekonna äritegevust, valis Luigi humanitaarvaldkonna, õppides esiti Palermo ja alates 1887. aastast Rooma Ülikoolis. Samuti pahandasid Luigit kuuldused isa truudusetuse kohta, suurendades samas veelgi tema siirast armastust ema vastu. Roomas valitsev atmosfääär valmistas noormehele ränga pettumuse, olles tema jaoks otseseks näiteks vabadusvõitluse kangelaste allakäigust. Pärast konflikti sealse klassikaliste keelte professoriga siirdus ta Bonni Ülikooli, kus kaitseks doktorikraadi filoloogias.

1894. aastal korraldas Pirandello isa poja abielu jõuka ärikolleegi tütre Antonietta Portulanoga, mis tagas Luigile majandusliku iseseisvuse ning võimaluse elada Roomas ja tegeleda kirjutamisega. Suhtlemine kirjanduslike ringkondadega andis Pirandello loomingule uut hoogu ning tema kodune elu kulges rahulikult, hoolimata naise võimetusest mõista oma mehe kunstilisi taotlusi. Abielupaarile sündis kolm poega.

1903. aastal sulges maalihe väävlikaevanduse, kuhu oli investeeritud nii tema isa kui ka äia kapital. Finantskrahbil oli mitmeid tagajärgi - lisaks sellele, et Pirandello oli nüüd sunnitud õpetajana leiba teenima ja ajakirjades varem tasuta avaldatud jutustuste eest takkajärgi raha sisse nõudma, kõigutas see tugevasti tema naise vaimset tervist. Antoniettal kujunes välja jälitusmaania, mis avaldus äärmises armukadeduses. 1919. aastal suleti naine vaimuhraigasse, kus ta 1959. aastal kõrges vanuses suri. On leitud, et nimelt see julm kogemus pani aluse kõige iseloomulikumale teemale Pirandello kirjutistes - lakkamatult muutuva inimisiksuse varjatud maailm.

„Luis Pirandello, 1920

„...illegale sainu), mida aeg-ehakas osutub mõtetuks ja püüdetult pette, kuna tavalaselt (igavilasel sain ja mõttel kõvasti teadnud, mida, mõnapäevat ei ole mõtlematuks - vaid vaidluseks...“

„...illegale sainu, et eba on üldagi kuhulik sain, sest mõte on -“

Proosa

Kirjutanud nooruses luulet, avaldas Pirandello 1894. aastal oma esimese novellikogu „Armastuslood ilma armastuseta” ja 1901. aastal esikromaani „Väljatõugatu”. Tema varajast, verismist võrsunud

stiili iseloomustab pessimistlik ja kriitiline suhtumine maailma.

Suurem edu saabus kolmada, sageli tema parimaks peetud romaaniga „Kadunud Mattia Pascal” (1904, eesti keeles 1935 ja 2001). Kuigi raamatukangelasel tuleb võidelda välistekostega, on juba siin ilmne autori terav psühholoogiline analüüsivõime, mis hilisemates töödes keskendub tegelaste alateadvusele. Väärib märkimist, et Pirandello alustas tegelemist psühholoogiliste teemadega juba enne psühhoanalüüsloomaja Sigmund Freudi teooriatega tutvumist. Oma loomingu põhitödesid lahkab Pirandello essees „Huumorist” (1908).

Pirandello teoste tüüpilisemateks näideteks peetakse romaan „Vanad ja noored” (1913), mis kirjeldab üleüldist kibestumust *risorgimento* ideaalide purunemise üle 19. sajandi lõpu Sitsiiliias, ning „Üks, ei ühtki, tuhat tükki” (1926, eesti keeles 1967) - surrealistlik kirjeldus sellest, mis järgneb, kui peategelane avastab, et tema naine ja teised inimesed näevad teda hoopis teistsugusena kui ta ise. Isiksuse reaalse olemuse teemat on Pirandello kõige põhjalikumalt puudutanud oma näidendites.

Draamalooming

Pirandello on kirjutanud üle 50 näidendi. Tema esimene katsetus („Epiloog“) päritineb aastast 1898, kuid kuna see jõudis mitmetel põhjustel lavale alles 1910, jäid autori draamakatsetused juhuslikuks kuni 1917. aastani, mil suure menuga esietendus „Nii see on (kui teile nii näib)“. On arvitud, et viivitus tuli kirjanikule ainult kasuks, sest kui „Epiloog“ ei tõuse millegi poolest esile muust selle ajastu dramaturgiast, siis „Nii see on (kui teile nii näib)“ pani aluse näidendite seeriale, mis tegid Pirandello 1920ndatel maailmanimeks.

Tõe suhtelisuse teemat arendas Pirandello edasi oma kuulsaimas näidendis „Kuus tegelast autorit otsimas“ (1922), mis on üles ehitatud kontrastile muutumatu kunsti ja pidevalt voolava elu vahel. „Kuue tegelase“ lavastus Pariisis 1923. aastal muutis Pirandello laialdaselt tuntuks ja tema looming möjutas oluliselt prantsuse teatri arengut, andes tooni nii Jean Anouilh' ja Jean-Paul Sartre'i pessimistlikule eksistentsialismile kui Eugène Ionesco ja Samuel Becketti absurditeatril. Samasse seeriasse kuulub ka „Heinrich IV“ (1922).

1925. aastal võttis Pirandello vastu *Teatro d'Arte* (e. k. Kunstiteater) peanäitejuhi koha ja tänu üldisele menule, mis saatis „Kuut tegelast“ ja „Henry IV“, asus koos teatriga maailmaturneele. 1928 suleti teater rahaliste raskuste tõttu ja oma ülejääenud elu veetis Pirandello kirjutades ning reisides. 1929 nimetati ta Itaalia Akadeemia liikmeks ja 1934 sai ta Nobeli kirjanduspreemia. Pirandello suri üks omakodus 1936. aasta detsebris.

Koostatud professor John Humphreys Whitfieldi artikli (www.britannica.com/nobel) ja Wikipedia andmete põhjal.

Katkend Carl Gustav Jungi raamatust „Mina ja alateadvus”

Teadlik isiksus on vähem või rohkem suvaline väljavõte kollektiivsest psüühest. Ta koosneb nendest psüühilistest teguritest, mida tunnetatakse isiklikena. „Isiklik” tähendab kuulumist eranditult sellele kindlale isikule. Ainult isiklik, individuaalne teadvus toonitab teatud kartlikkusega omandi- ja autoriõigust oma sisule, püüdes niimoodi tervikut luua. Kõik see aines, mis sellesse tervikusse hästi ei sobi, jäetakse kas tähele panemata ja unustatakse või törjutakse välja ja salatakse maha. See on teatud liiki enesekasvatus, aga väga suvaline ja vägivaldne. Tahtes olla ideaalne, ohverdatakse liiga palju üldinimlikku. Seetõttu on sellised „isiksuslikud” inimesed alati väga tundlikud, kuna liigagi kergesti võib juhtuda midagi, mis toob teadvusse tülika osakese nende tegelikust („individuaalsest”) karakterist.

Seda indiviidi poolt tihti suure vaevaga konstrueeritud väljavõtet kollektiivsest alateadvusest nimetasin ma *Persona’ks*. *Persona* on selleks tõesti sobiv sõna, sest algsest tähendas *Persona* maski, mida kandis näitleja ja mis tähistas rolli, mida ta mängis. Kui nüüd püüame isiklikku psüühilist materjali mitteisikulisest täpselt eristada, satume suurimasse kitsikusse, sest *Persona* sisu kohta peab põhimõtteliselt ütlema sedasama, mis käis kollektiivse alateadvuse kohta

- nimelt, et see on üldine. Ainult asjaolu tõttu, et *Persona* on vähem või rohkem juhuslik väljavõte kollektiivsest psüühest, võib langeda eksitusse, pidades teda ka *in toto* millekski „individuaalseks”. Ta on aga ainult, nagu nimigi ütleb, kollektiivse psüühe mask - mask, mis simuleerib individuaalsust ja paneb teisi ning selle kandjat ennast uskuma, et ollakse individuaalne - samas on see ainult mängitav roll, mille kaudu kõneleb kollektiivne psüühe. *Persona*’t analüüsides võtame maski maha ja leiame, et see, mis tundus olevat individuaalne, on tegelikult kollektiivne, teiste sõnadega: *Persona* on ainult kollektiivse psüühe mask. Õieti öelda pole *Persona* midagi „tegelikku”. Ta on indiviidi ja ühiskonna vaheline kompromiss selle kohta „kellena keegi esineb”. Ta võtab endale nime, omandab tiitli, esineb mingis ametis, on see või teine. Teatavas mõttes ta muidugi on tegelik, kuid vastava isiku individuaalsuse suhtes on see sekundaarne tegelikkus, paljas kompromislik moodustis, milles teistel on vaat et suurem osa kui isikul endal. *Persona* on näivus, kahemõõtmeline tegelikkus, nagu teda võiks naljatamisi nimetada.

(tõlkinud Merike Steinert, Kirjastus Ilo 2005)

[Adolf Šapiro]

Adolf Šapiro sündis 4. juulil 1939 Harkovis ja lõpetas 1962. aastal sealse teatriinstituudi. 1962-92 töötas Riias, Läti Noorsooteatris (1964. aastast peanäitejuhina). Hiljem lavastanud peamiselt Moskvas, Peterburis, Varssavis ja Londonis, ka Münchenis, Nikaraaguas ja Venetsueelas. Tegutsenud õppejõuna Riia Konservatoriumi lavakunstikatedris ja Harvardi ülikoolis.

Olulisemaid lavastusi: J. Rainis "Kuldne ratsu", A. Tšehhov "Ivanov", S. Arbuzov "Linn koidikul", W. Shakespeare "Romeo ja Julia", H. Ibsen "Peer Gynt", K. Tšukovski "Tšukokkala", G. Priede "Aivarsit oodates", B. Brecht "Kolmanda impeeriumi hirm ja viletsus", B. Vassiljev "Sõda algas homme", E. Zalite "Elav vesi", J. Brodsky "Demokraatia", N. Gogol "Revident". Kirjutanud teatrirääamu "Nii sulgus eesriie" (eesti keeles ilmunud 2001).

Eestisse kutsus Šapirot lavastama Voldemar Pango. Esimene lavastus, Tšehhovi "Kirsiaed", valmis aga Noorsooteatris siis, kui peanäitejuhi ohjad oli üle võtnud Mikk Mikiver. Mängisid Linda Rummo, Ants Eskola, Velda Otsus, Mikk Mikiver, Heino Mandri, Jüri Järvet ... Seitsmekümnendatel järgnesid Tšehhovi "Kolm õde" Draamateatris, seejärel Albee' "Kes kardab Virginia Woolfi?" Pärnu teatris, kus peaosalades särasid Aarne Üksküla ja Linda Rummo, ning kaheksakümnendatel Tolstoi "Elav laip" taas Draamateatris.

1997. aastal üllatas Šapiro siinset vaatajaskonda hoopis teiseilmelisse teatriladdi kuuluva Brechti „Kolmekrossiooperiga”, mis avas publikule Linnateatri Põrgulava. 2002. aasta kevadel valmis tema käe all instseneering Turgenevi romaanist „Isad ja pojad”, mida on sageli nimetatud psühholoogilise teatri tippsaavutuseks ning mis sai erakordsest hea vastuvõtu ka lavastaja kodulinnas Moskvas festivalil „Baltiiski Dom”. „Nii see on (kui teile nii näib)” on Šapiro seitsmes lavastus Eestis.

(kui teile nii näib)

[Vladimir Anšon]

Lavastuskunstnik, disainer, maalikunstnik, raamatugraafik, ikoonimaalija ja restauraator Vladimir Anšon sündis 1963. aastal Venemaal, Nižni Novgorodis. Aastatel 1978-82 õppis Nižni Novgorodi kunstikoolis ja 1990. aastal lõpetas Leningradi teatri-, muusika- ja kinoinstituudi.

Anšon on loonud kujunduse rohkem kui kolmekümnele lavastusele, enamik neist Tallinna Vene Teatris, kus ta töötas aastatel 1989-2002 kunstnik-lavastajana. Samuti on ta tegutsenud teatrikunstnikuna teistes Tallinna, Peterburi, Tartu, Moskva ja Riia teatrites ning osalenud paljudel festivalidel ja näitustel, pälvides erinevaid auhindu.

Anšoni teatritööde paremikku kuuluvad Tallinna Linnateatris valminud lavakujundused Elmo Nüganeni lavastustele „Pianoola ehk Mehhaaniline klaver”, „Kuritöö ja karistus” ning „Musketärid - 20 aastat hiljem”, Adolf Šapiroga on ta varem koos töötanud Linnateatris Brechti „Kolmekrossiooperi” lavastuse kallal. „Pianoola” ning „Kuritöö ja karistus” on toonud Anšonile ka mitmeid preemiaid, kaasa arvatud Eesti Teatri Aastaauhind parimale kunstnikule 1999.

Hetkel töötab ta ikoonimaalija ja restauraatorina Pühtitsa kloostris ning tegutseb õppejõuna Euroülikoolis.

(kui teile nii näib)

[Kristine Pasternaka]

Kostüümikunstnik Kristine Pasternaka lõpetas 1971. aastal J. Rozentáli nimelise Riia Kunstikolledži ja 1976. aastal Läti Kunstiakadeemia tekstiili erialal.

Ta on tegutsenud tekstiilikunstnikuna ning osalenud oma gobelänidega näitustel. 1979-84 töötas Läti Rahvusteatris kostüümikunstnikuna ning 1984-1996 vabakutselisena erinevates teatrites ("Dailes" teater, Vene Draamateater, Läti Rahvusteaeter, Valmiera teater). Alates 1996. aastast on ta Läti Rahvusooperi kostüümikunstnik.

Olulisemaid töid draamateatrites: A. Strindberg "Surmatants", R. Blaumanis "Tules", W. Shakespeare "Eksituste komöödia", "Hamlet", "Palju kära eimillestki", I. Turgenev "Kuu aega maal"; W. Shakespeare'i "Kroonikad" Moskva Taganka teatris. Töid Läti Rahvusooperis: G. Verdi "Nabucco", "Don Carlos", R. Kalsons "Kadunud poeg", G. F. Händel "Alcina", G. Donizetti "Lucia di Lammermoor"; balletid "Kollane tango" (A. Piazzolla muusika, A. Sigalova koreograafia), "Tšaikovski" (P. Tšaikovski muusika, B. Eifmani koreograafia), S. Prokofjevi "Romeo ja Julia".

Kristine Pasternaka viimaste aastate märkimisväärsemate tööde hulka kuuluvad Wagneri „Lendav hollandlane” (2003) oma koduteatris ja Shakespeare'i „Macbeth” (2003) Islandil, samuti Tšaikovski „Padaemand” (2005) Läti Rahvusooperis, mille eest ta pälvis Suure Muusikaauhinna ning saksa ajakirja Opernwelt parima kostüümikunstniku aunimetuse. Ta on pälvinud Suure Muusikaauhinna ka 1998. aastal, samuti teisi teatripreemiaid.

Pasternaka varasemate tööde hulka Linnateatris kuuluvad kostüümid Adolf Šapiro lavastusele „Isad ja pojad” (2002) ja Elmo Nüganeni lavastusele „Karin. Indrek. Tõde ja õigus. 4.” (2006). Nüganeniga on ta teinud koostööd ka lavastuse „Kõige eest on makstud” (2004) kostüümikunstnikuna Moskva Lenkomi teatris.

[Gleb Filštinski]

Valguskunstnik Gleb Filštinski sündis 1970. aastal Leningradis ning tänu lavastajast ja teatripedagoogist isale on ta olnud juba lapsepõlvest alates teatriga seotud. Filštinski on lõpetanud Peterburi Riikliku Teatriakadeemia lavastusala kateedri ja tegutsenud sealsamas ka valgusrežii õppejõuna.

Valguskunstnikuna debüteeris Filštinski 1990. aastal ning sellest alates on ta loonud valgusrežii rohkem kui 190 muusika- ja draamalavastusele Venemaal ja mujal. Aastate jooksul on ta töötanud peavalguskunstnikuna erinevates Peterburi teatrites - Peterburi Noorteteatris, Briantsevi Noorsooteatris, Liteinõi teatris ja Tovstonogovi nimelises Suures Draamateatris.

Filštinski on pälvinud mitmeid teatripreemiaid, nende hulgas Kuldse Maski auhinna 2004. Linnateatris tegi ta oma esimese tööna valguskujunduse Šapiro lavastusele „Isad ja pojad” (2002), mille eest pälvis koos kunstnik Andris Freibergsiga preemia festivalilt Draama 2003. Samuti on Filštinski teinud valguskujunduse Jaanus Rohumaa lavastusele „Oodates Godot’d” (2003) ja Eva Klemetsi lavastusele „Meeletu” (2005).

Hetkel töötab Filštinski Peterburi Marinski Teatris ja Aleksandrinski Teatris valguskunstnikuna.

[Riina Roose]

Laulõpetaja ja paljude Linnateatri lavastuste muusikaline kujundaja Riina Roose sündis 1964. aastal Järvakandis. 1988. aastal lõpetas ta Tallinna Riikliku Konservatoriooni koorijuhtimise erialal. Alates 1990. aastast töötab EMTA Lavakunstikooli laulupedagoogina ja 1993. aastast Tallinna Linnateatri muusikaala juhatajana.

Lisaks sellele, et ta on saavutanud häid tulemusi paljude noorte näitlejate lauluõpetajana, on Riina Roose eestvedamine toonud rohkem muusikat ka teatri repertuaari. Näiteks tegutses ta Olav Ehala ja Jaan Tätte „Kaotajate” muusikajuhina, samuti valmis tema käe all lavastus „Eesti teatri laulud”, mille eest ta koos arranžeerija Jaak Jürissoniga pälvis 2006. aastal nii Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali kui Eesti Autorite Ühingu aastaauhinna. Samal aastal pärjati Riina Roose ka Prit Põldroosi nimelise preemiaga.

Lisaks koduteatrile on Riina Roose teinud muusikalisi kujundusi EMTA Lavakunstikooli diplomilavastustele. Alates 1985. aastast laulab ta ansamblis „Kiigelaulukuuik”, kelle koosseisus on välja andnud plaadid „Siidiplaat”, „Kino. Teater. Muusika” ja „Koidulast Ehlanõi”.

[Töörühm]

Lavastusala juhataja:	Sirli Bergström
Dekoratsioonid:	Tiit Villemsoo juhtimisel Annika Aedma, Airi Look, Rene Vernik
Kostüümid:	Hilje Bergi juhtimisel Anneli Kõrvel, Jaana Leib, Aalja Soome, Tiina Uibo
Heli:	Ville Jõeleht
Valgus:	Armin Rüster
Rekvisiit:	Terje Kessel-Otsa, Illi Allabert, Daissa Maripuu
Grimm:	Anu Konze, Enda Karimõisa, Maarja Järvsoo, Kaire Hendrikson
Riietajad:	Ene Villemsoo, Marion Mitt, Veeli Tamm
Lava:	Tarvo Elblausi juhtimisel

Kasutatud muusika:

*Ruggiero Leoncavallo ooper „Pajatsid”
*Improvisatsioon „Pajatsite” teemal Meelis Vindi,
Tiit Kalluste, Taavo Remmeli, Toomas Rulli esituses
*Legrenzio Vincenzo Ciampi romanss „Nina”
(varem omistatud Giovanni Battista Pergolesile)

Lavastust toetas:

Kübarad valmistas Kati Ojaver-Heidemann.

Kavalehe koostas: Triin Sinissaar

Kavalehe kujundas: Katre Rohumaa

Fotod: Siim Vahur